

Прийнято 11.05.2025. Прорецензовано 01.06.2025. Опубліковано 30.06.2025.

УДК 338.48

JEL Z32; Z33; M31

DOI: 10.31471/2409-0948-2025-1(31)-162-172

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУТЬ, КОНЦЕПЦІЇ ТА СКЛАДОВІ

Маланюк Назарій Ігорович

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15

E-mail: Malaniuk.nazar@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-7451-5179>

Запихляк Іванна Богданівна

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри менеджменту та адміністрування

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15

E-mail: zapib@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1218-0251>

Анотація. У статті розглянуто поняття інтернаціоналізація, інтернаціоналізація вищої освіти. Розглянуто сучасні виклики та проблеми у вищій освіті, що знизили цінність вищої освіти та її необхідність. Обґрунтовано необхідність формування «відкритої» освіти – освіти, яка не має меж та кордонів; освіти, яка здатна виховати у студента вміння працювати у мультикультурному середовищі тощо. Вивчено підходи науковців до розгляду поняття інтернаціоналізація вищої освіти, на основі чого встановлено, що в цілому інтернаціоналізацію вищої освіти можна розглядати як процес включення міжнародних, міжкультурних і глобальних вимірів у мету, функції та надання вищої освіти. Доведено, що вища освіта все ж залишається найкращим способом трансформувати суспільство та його індивідів; платформою для об'єднання індивідуальних інтелектів, їх спільного розвитку та накопичення; містком для поєднання різних культур, навичок та вмінь. Виокремлено підходи до концепції інтернаціоналізації вищої освіти, зокрема: діяльнісний підхід, що сприяє таким видам діяльності, як міжнародні навчальні

Запропоноване посилання: Маланюк Н., & Запихляк, І. (2025). Інтернаціоналізація вищої освіти: суть, концепції та складові. Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості, 1(31), 162-172. doi: 10.31471/1993-9965-2025-1(31)-162-172

* Відповідальний автор

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

програми, обмін студентами/викладачами, технічна допомога та навчання іноземних студентів; компетентнісний підхід наголошує на розвитку навичок, знань, ставлень і цінностей у студентів, викладачів і співробітників; ціннісний підхід, що зорієнтований на створенні культури або клімату в організації, що цінує і підтримує міжкультурний, міжнародний розвиток закладу; процесний підхід, що передбачає імплементацію міжнародного/міжкультурного виміру в усі процеси, що відбуваються у закладі вищої освіти. Встановлено, що інтернаціоналізація є складним та комплексним процесом, що передбачає реалізацію цілої низки окремих складових. При цьому практики інтернаціоналізації містять дещо відмінні елементи, проте спільним є міжнародне навчання, наукова співпраця та спільні дослідження, формування мультикультурного учасника освітнього процесу, як студента, так і викладача. При цьому студентська мобільність та мобільність викладачів на сьогодні є домінуючою. Доведено, що інтернаціоналізація закладів освіти відкриває не тільки нові можливості для їх розвитку, але є об'єктивною умовою їх функціонування в умовах глобалізації освітнього і наукового простору, набуття конкурентоспроможності на національних ринках освітніх послуг.

Ключові слова: інтернаціоналізація, освіта, вища освіта, інтернаціоналізація вищої освіти, концепції інтернаціоналізації.

Постановка проблеми. Вища освіта, як в Україні, так і у світі, тривалий час розглядалася як шлях до успіху, що окреслюється особистим та професійним зростанням, покращенням соціально-економічного статусу людини та в синергетичному вимірюванні – підвищенням суспільних благ. Проте в останні роки сприйняття і значення вищої освіти значно змінилося. Зокрема, виникла ціла низка проблем, що знизили цінність вищої освіти та її необхідність, як в очах студентів, так і роботодавців. Перш за все, як засвідчують відгуки роботодавців та інших стейкхолдерів, випускники вищих закладів освіти не володіють навичками, необхідними для досягнення успіху на сучасному робочому місці. Зокрема у дослідженні [1] роботодавці заявили, що окрім професійних навичок, необхідні також особисті якості та здібності які мають важливе значення, і, відповідно, сформулювали їх перелік: вміння ефективно працювати в команді, навички критичного мислення, вміння аналізувати та інтерпретувати дані, застосування знань/навичок у реальних умовах, цифрова грамотність. Окрім того, спостерігається постійне подорожчання освітніх послуг, зменшення державного фінансування, що ускладнює доступ до вищої освіти, особливо в умовах війни. Війна загострює також питання інклюзивності в освіті та інклюзивної інтернаціоналізації освіти. Ще одним викликом у вищій освіті є розвиток та широке використання штучного інтелекту, що часто окрім позитивного впливу на освітній процес, має також негативний. Зокрема часто в учасників освітнього процесу створюється хибна уява про достатність використання ШІ для подальшого розвитку, про можливість повної чи часткової заміни викладача штучним інтелектом. Через це освітній процес, все більше спираючись на поради штучного інтелекту, часто втрачає індивідуальність, креативність. У людей з'являється думка, що вища освіта не потрібна, усі необхідні знання, навички та уміння можна здобути самостійно з використанням ШІ. Іншим аспектом є необхідність формування «відкритої» освіти – освіти, яка не має меж та кордонів; освіти, яка здатна виховати у студента уміння працювати у мультикультурному середовищі, сприймати різні типи поведінки людей, швидко налагоджувати взаємозв'язок між незнайомими людьми тощо. Тобто, процеси глобалізації та інтеграції не оминули і сферу освіти. У цьому аспекті освіта набуває важливого значення для забезпечення успішних інтеграційних процесів, що призводить, своєю чергою, до змін в системі освіти. Як зазначають автори [2], вищу освіту більше не можна розглядати виключно в національному контексті, що вимагає ширшого визначення інтернаціоналізації, яке охоплює все функціонування вищої освіти, а не лише її вимір чи аспект, або дії окремих осіб, які є її частиною. Як бачимо, ціла низка факторів змінили сучасну роль і сприйняття вищої освіти, що порушує проблему ефективних змін у цій сфері.

Не дивлячись на окреслені виклики, вища освіта все ж залишається найкращим способом трансформувати суспільство та його індивідів; платформою для об'єднання індивідуальних інтелектів, їх спільного розвитку та накопичення; містком для поєднання різних культур, навичок та вмінь тощо. Тому потрібно знайти спосіб підготовки фахівців, які відповідатимуть сучасним вимогам ринку, подолати проблему важкодоступності до освіти, окреслити роль освіти у процесах глобалізації. Зробивши це, можна відновити позицію вищої освіти як трансформаційної сили в суспільстві, що готує людей до життя у світі, який є швидко змінним, непередбачуваним та глобальним.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів інтернаціоналізації вищої освіти з врахуванням викликів, які на сьогодні переживає Україна та світ.

Огляд останніх публікацій. Проблематика інтернаціоналізації вищої освіти перебуває в полі зору як зарубіжних науковців, так і вітчизняних. Прокопчук О. досліджувала інтернаціоналізацію як міждисциплінарну категорію; Горбунова Л., Дебич М., Зінченко В., Сікорська І., Степаненко І., Шипко О. вивчали як теоретичні, так і прикладні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти в Україні; Клімова Г. розглядала інтернаціоналізацію вищої освіти з точки зору чинника розвитку міжнародних відносин. Серед зарубіжних науковців Qiang Z. детально розглянув причини інтернаціоналізації, концептуальні підходи та складові; Moon H. досліджував інтернаціоналізацію на національному рівні; Susman, Gerald I. Опрацьовував питання щодо ролі інтернаціоналізації вищої освіти у глобалізаційних процесах; Kafourous M. та інші вивчали процеси деінтернаціоналізації та реінтернаціоналізації; Adel, H. Та інші виявляли науковий інтерес щодо менеджменту процесів інтернаціоналізації; Rajkhowa G. досліджував інклюзивні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Терміни «інтернаціоналізація», «інтернаціоналізм» мають латинське походження: *inter* – «між» і *natio* – «народ», «нація», і первинно визначалися як політичний рух, який прагне створити співпрацю націй, в межах якої має відбуватися посилення економічної та політичної взаємодії між країнами, яка є корисною для всіх партій, при цьому кожна країна зберігає певний ступінь незалежності. Визначення «інтернаціоналізм» увів в обіг англійський соціолог Джеремі Бентам (1780), який органічно вписав ідею солідарності у теорію досягнення загальної користі, добра та щастя [3]. Тобто, первинно термін «інтернаціоналізація» застосовувався для окреслення політичних процесів, далі – засвідчував проникнення та посилення політичної, безпекової та економічної взаємодії. У словнику української мови термін «інтернаціоналізація» витлумачено як «визнання чого-небудь інтернаціональним, міжнародним, вільним для користування всіх народів» [5]. У словнику англійської мови слово «internationalization» трактується як «дія або процес надання чогось міжнародного характеру; дія або процес взяття якогось місця під захист або контроль двох чи більше націй» [5]. Тобто у буквальному сенсі інтернаціоналізація – це синонім слова «міжнаціональний» і відноситься до будь-яких транскордонних відносин між країнами або між окремими інституціями, розташованими в межах різних національних систем.

Процеси інтернаціоналізації розвивалися та набули ширшого значення, зокрема проникли значною мірою в економічні відносини через зближення та проникнення національних економік, що є закономірністю розвитку міжнародної економіки: налагодження нових торговельно-економічних зв'язків між країнами, розширення міжнародного обміну технологіями, товарної диверсифікації експорту, обміну робочою силою тощо. «На прикладі країн з різним рівнем розвитку науковці доводять, що інтернаціоналізація призводить до конвергенції їх зовнішньої економічної політики і є ключовим джерелом національного економічного і соціального зростання, підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних економік [6]. Hwu-Chang Moon зазначає, що країна отримує більше переваг, коли впроваджує політику «відкритих дверей», оскільки отримує ширший спектр вибору та більше можливостей для зростання.

В умовах зростаючої глобалізації стає очевидним, що інтернаціоналізація відіграє ключову роль у національному економічному розвитку. Це можна побачити, порівнюючи історію та наслідки інтернаціоналізації в чотирьох країнах (США, Японії, Китаї та Індії), кожна з яких має свій власний ступінь відкритості.). Автор також зазначає, що у 20-му столітті більш активно долучалися до процесу інтернаціоналізації країни з великою чисельністю населення (Китай, Індія) або малою територією [7]. Інтернаціоналізація – це процес збільшення участі підприємств у міжнародних ринках [8]. Зазначимо, що сучасні дослідники вважають, що інтернаціоналізація є складним процесом, який не завжди є ані поступальним, ані монотонним. Також виокремлюють цикли деінтернаціоналізації та реінтернаціоналізації, передумови та мотивації яких є досі не дослідженими [9].

Інтернаціоналізація є важливою стратегією не лише для компаній, які прагнуть горизонтальної інтеграції в глобальному масштабі, але й для країн, які вирішують питання стійкості свого розвитку в різних виробничих секторах, а також у секторах послуг, особливо у вищій освіті, що є дуже важливим контекстом, який потребує інтернаціоналізації, щоб подолати прірву між різними культурами та країнами [10]. Існує кілька теорій інтернаціоналізації, які намагаються пояснити, чому існує міжнародна діяльність.

Очевидно, що проникнення національних економік, обмін технологіями, досвідом та фахівцями, поєднання внутрішнього потенціалу країни та можливостей глобального середовища призводять до зміцнення та підвищення конкурентоспроможності економіки країни та розширюють процеси інтернаціоналізації, що проникають в усі сфери суспільного життя і діяльності, у тому числі в освітню. Тому, для з'ясування поняття інтернаціоналізації вищої освіти, коротко розглянемо термін «вища освіта».

Викладаючи далі матеріал необхідно звернути увагу, що в Україні на інституційному рівні змінилося розуміння вищої освіти, її мети та ролі. Якщо раніше вища освіта характеризувалася з формальної точки зору як «рівень освіти, який здобуває особа у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, що ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації» [11], то уже Законом України «Про вищу освіту» [12] вища освіта представлена як «сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією ...». Закон [12] встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. У Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 рр. бачення вищої освіти України позиціонується як конкурентоспроможної та соціально відповідальної, яка має високу довіру у суспільстві; формує фаховий та науково-освітній потенціал країни шляхом реалізації якісних освітніх програм, досліджень і соціальних проєктів; інтегрована у європейський освітній та дослідницький простори; демонструє динамічний розвиток інституцій та академічних спільнот на принципах академічної свободи, університетської автономії, доброчесності та інклюзивності» [13]. Тобто сучасне розуміння вищої освіти передбачає її інтернаціоналізацію, адже у визначенні та меті вищої освіти закладено необхідність розвитку особистості, комерціалізації знань, співпраці науки-держави-бізнесу, національний розвиток.

Як вдало зазначає Rajkhowa, G, використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у наданні освіти та залучення до цього процесу приватних суб'єктів означає,

що національні кордони та роль національних урядів в освіті стають розмитими. Ці причини демонструють той факт, що вища освіта стала реальною частиною процесу глобалізації: транскордонного узгодження попиту та пропозиції. Дослідники виявили, що вища освіта зустрічається з двома найбільшими парадоксами: по-перше, зі зростаючими ізоляціоністськими і націоналістичними тенденціями, яких дотримуються багато країн, що призводить до розриву між глобальним і локальним (вимагає нового підходу до процесів інтернаціоналізації вищої освіти), а по-друге, з проблемою рівності і доступу до міжнародної вищої освіти для переважної більшості студентського населення світу (вимагає приділення уваги з точки зору інклюзивності вищої освіти) [14].

Zha Qiang робить акцент на культурному аспекті інтернаціоналізації вищої освіти та вважає, що унікальна історія країни, її корінна культура (культури), ресурси, пріоритети тощо формують її реакцію на інші країни та відносини з ними. Тому ітернаціоналізація вищої освіти розглядається ним як один із способів, за допомогою якого країна реагує на вплив глобалізації, але водночас поважає індивідуальність нації, що виокремлює, на думку автора, ключовий момент цього терміну – міжнаціональні і міжкультурні зв'язки та культурні ідентичності [2].

Якщо відштовхуватися від розуміння інтернаціоналізації Прокопчуком О. А. як «диверсифікованого процесу розширення діяльності суб'єктів за межі кордонів, шляхом адаптації ендогенного потенціалу до умов глобального середовища з метою отримання доступу до нових можливостей, невласливих національному простору» [6], то диверсифікація вищої освіти – це є можливість як закладу освіти, так і країні отримати нові вигоди. Як стверджує автор, природа інтернаціоналізації в контексті процесів всеосяжної глобалізації має компліментарний характер: поглиблення міжнародного партнерства у сфері державного та публічного управління сприяє активізації міжнародних відносин у бізнесі та соціальній сфері (залучення іноземних інвестицій, доступ до технологій, грантова діяльність та ін.); інтернаціоналізація освіти супроводжується розвитком міжнародного трансферу знань, технологій та людського капіталу у бізнес, своєю чергою поглиблення економічної інтернаціоналізації стимулює міжнародний обмін досвідом так кращими практиками управління.

Снітовська О. розглядала особливості підходів науковців різних країн і регіонів до вивчення проблеми інтернаціоналізації вищої освіти, зокрема зазначила, що англomовні автори акцентують на процесі запровадження міжнародного виміру в освітні програми та організаційні структури університетів [15].

Zha Qiang, систематизувавши трактування науковцями поняття «інтернаціоналізація», виокремив чотири підходи до концепції інтернаціоналізації: діяльнісний, компетентнісний, ціннісний та процесний [2]:

діяльнісний підхід, що сприяє таким видам діяльності, як міжнародні навчальні програми, обмін студентами/викладачами, технічна допомога та навчання іноземних студентів. Цей підхід був найбільш поширеним і характерним для періоду, коли міжнародний вимір описували в термінах конкретних видів діяльності або програм. Фактично, діяльнісний підхід був синонімом терміну «міжнародна освіта» в 1970-х і на початку 1980-х років. Однак, розглядаючи міжнародний вимір як серію заходів, їх схильні розглядати як окремі програми з точки зору їх функціонування;

компетентнісний підхід наголошує на розвитку навичок, знань, ставлень і цінностей у студентів, викладачів і співробітників. Центральним питанням цього підходу є те, як генерування і передача знань допомагають розвивати компетенції у співробітників вищого навчального закладу, щоб вони ставали більш обізнаними на міжнародному рівні і міжкультурно підготовленими. Таким чином, в рамках цього підходу розробка інтернаціоналізованих навчальних планів і програм є не самоціллю, а засобом розвитку відповідних компетенцій у студентів, співробітників і викладачів. Незважаючи на зростаючий інтерес до компетентнісного підходу через все більшу орієнтацію на вимоги і

проблеми ринку праці, існує нагальна потреба в подальших прикладних дослідженнях для визначення тих компетенцій, які допомагають студентам бути успішними національними та міжнародними громадянами задля внесення особистого внеску у місцеве і глобальне робоче середовище;

ціннісний підхід більше пов'язаний з теоріями організаційного розвитку, які зосереджуються на створенні культури або клімату в організації, що цінує і підтримує міжнародні/міжкультурні перспективи та ініціативи. Цей підхід визнає, що міжнародний вимір є фундаментальним для визначення університету або будь-якого іншого закладу вищої освіти;

процесний підхід, який наголошує на інтеграції або впровадженні міжнародного/міжкультурного виміру у викладання, дослідження та надання послуг через поєднання широкого спектру видів діяльності, політики та процедур.

Розглянувши систематизовані підходи до розуміння концепції інтернаціоналізації, можемо зробити висновок, що для успішної інтернаціоналізації ЗВО необхідно поєднати усі підходи та сформувати цілісну, всеохоплюючу і послідовну політику інтернаціоналізації закладу, яка б була стратегічно визначеною та тактично реалізованою в усі процеси, види діяльності, політики та процедури. На рис. 1. наведено підходи до опису концепції реалізації інтернаціоналізації вищої освіти.

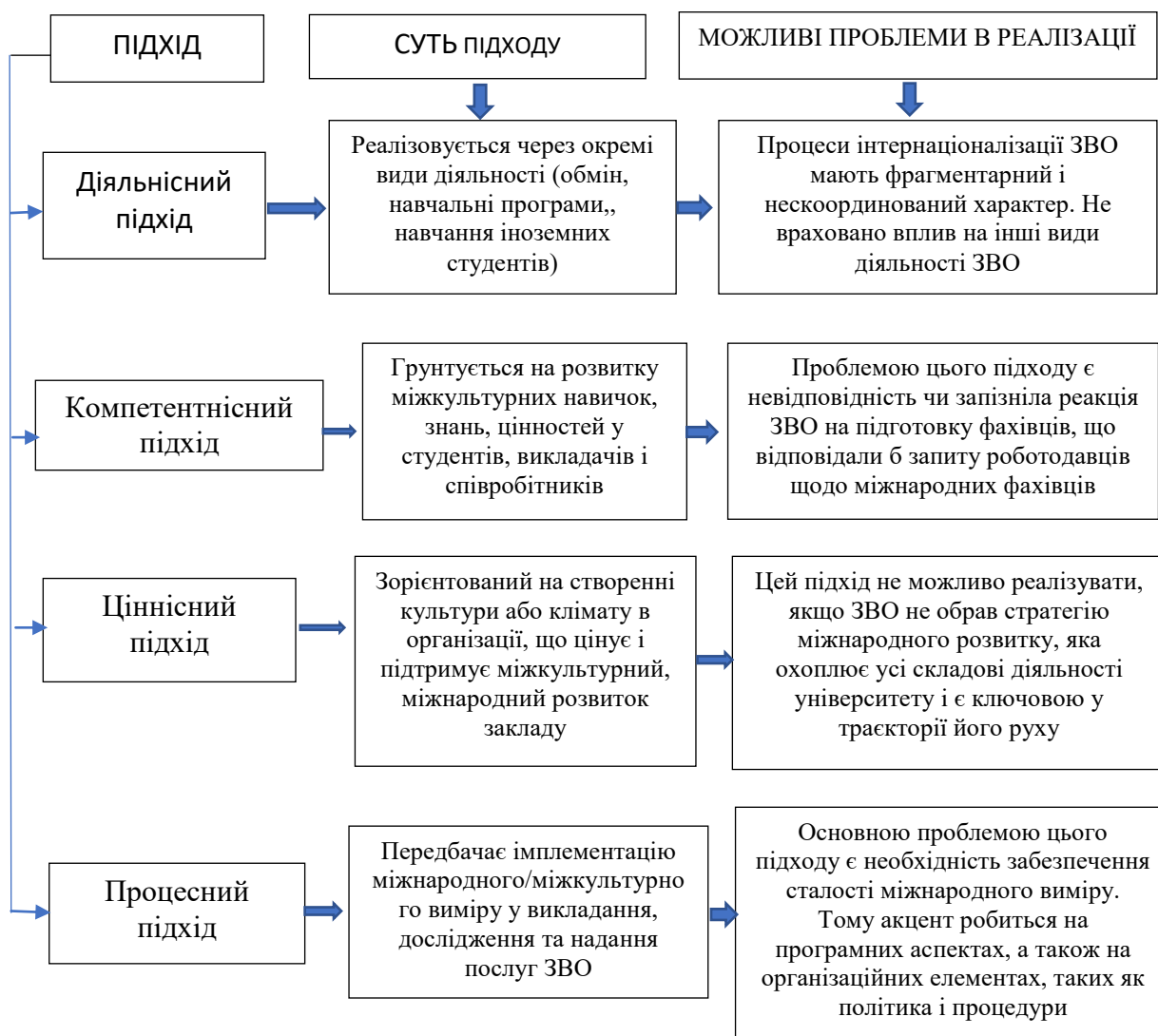

Рис. 1. Підходи до опису концепції інтернаціоналізації вищої освіти
Джерело: сформовано автором на основі [2].

Як показує практика, вітчизняні університети на сьогодні реалізують концепцію інтернаціоналізації на основі діяльнісного підходу, в процесі якого частково є відтворений компетентнісний підхід. Досі формування стратегії інтернаціоналізації, реалізація якої дала б змогу сформувати міжнародні перспективи розвитку університету, часто є формальним кроком і не забезпечує реальної міжкультурної та міжнародної інтеграції закладу вищої освіти. Окрім того, часто університети розглядають стратегію інтернаціоналізації як доповнюючу до регіональної/національної стратегічної ролі, що відображається у фрагментарності заходів з інтернаціоналізації. Тому запозичення і втілення елементів інтернаціоналізації в таких ЗВО відбувається хаотично, нерегулярно, часто з великою кількістю невирішених інституційних проблем як, наприклад, відсутності процедур визнання результатів міжнародного обміну, оцінювання впливу міжнародного досвіду на університетські практики і т. д. Для інших університетів, навпаки, інтернаціоналізм займає центральне місце в їхній роботі і пронизує всі аспекти інституційного життя, що дозволяє системно і послідовно інтегрувати ЗВО як цілісну систему у міжнародне середовище. Тобто, йдеться про ще один аспект інтернаціоналізації – інституціоналізацію, а саме створення системи правил, процедур, норм, що забезпечують потребу університету в інтернаціоналізації. Для ефективного інституційного забезпечення інтернаціоналізації вищої освіти необхідне розуміння складових процесу інтернаціоналізації, його елементів. Тому далі розглянемо складові елементи інтернаціоналізації вищої освіти для глибшого розуміння суті та ролі інтернаціоналізації в практиці сучасного закладу освіти.

Наприклад Горбунова Л. та ін., зазначає про п'ять напрямів, складових інтернаціоналізації у Німеччині та деяких Європейських країнах: 1) освітня діяльність; 2) дослідницька діяльність; 3) підготовка студентів до життя і роботи в міжкультурному та глобальному світі; 4) міжнародна репутація; 5) надання послуг суспільству і залученість у розвиток спільноти [16+].

Zha Qiang виокремлює академічну складову, дослідницьку, позанавчальну, та міжнародні зв'язки і послуги [2]:

- академічні програми: програми обміну студентами; вивчення іноземних мов; інтернаціоналізовані навчальні програми; територіальні або тематичні дослідження; робота/навчання за кордоном; іноземні студенти; процес викладання/навчання; спільні програми та програми подвійних дипломів; крос-культурне навчання; програми мобільності викладачів/персоналу; відвідування викладачів та науковців; академічні програми; зв'язок між академічними програмами та науковими дослідженнями, навчанням та допомогою у розвитку;

- дослідження та наукова співпраця: галузеві та тематичні центри; спільні дослідницькі проекти; міжнародні конференції та семінари; опубліковані статті та доповіді; міжнародні дослідницькі угоди; програми обміну дослідниками та аспірантами; міжнародні дослідницькі партнери в академічному та інших секторах; науково-педагогічна співпраця; зв'язок між дослідженнями, навчальними програмами та викладанням;

- позанавчальна діяльність: студентські клуби та асоціації; міжнародні та міжкультурні заходи в кампусі; зв'язок з громадськими культурними групами; групи та програми «рівний-рівному»; програми розвитку випускників; соціальна, культурна та академічна підтримка;

- зовнішні зв'язки та послуги (внутрішні та за кордоном): партнерство на рівні громади та проекти з неурядовими групами або компаніями приватного сектору; міжнародні проекти сприяння розвитку; індивідуальні/контрактні навчальні програми в офшорах; зв'язок між проектами розвитку та навчальною діяльністю з викладанням та дослідженнями; громадська робота та міжкультурна проектна діяльність; офшорні навчальні центри та дистанційна освіта; участь у міжнародних мережах; зовнішні зв'язки та послуги (внутрішні та офшорні); офшорні осередки випускників.

Yago, I, Hughey, A., аналізуючи інтернаціоналізацію вищої освіти у США, серед ключових елементів інтернаціоналізації виокремлюють: набір іноземних студентів, програми навчання за кордоном, міжнародні філіали, інтеграція міжнародного змісту та перспектив у навчальні програми, обміни викладачами та науковцями, дослідницькі партнерства через співпрацю з міжнародними установами над дослідницькими проектами [17].

Кремень В. Г. та інші укладачі Національного освітньо-наукового глосарію розглядають інтернаціоналізацію вищої освіти як «процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу / закладу вищої освіти чи наукової установи...», відповідно виокремлюючи такі елементи інтернаціоналізації як індивідуальна мобільність; спільні міжнародні освітні і дослідницькі програми; міжнародні освітні стандарти; інституційне партнерство, освітні і дослідницькі консорціуми та об'єднання [18].

Клімова Г. виокремлює такі елементи інтернаціоналізації вищої освіти: навчання за програмами академічної мобільності; мовне стажування; наукове стажування; участь у спільних проєктах; викладання; підвищення кваліфікації; взаємне визнання зарубіжних кваліфікацій через систему кредитів ECTS; переробка / коригування навчальних планів і освітніх програм, розроблення спільних освітніх програм тощо [19].

У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [13] визначено Стратегічна ціль 4. Інтернаціоналізація вищої освіти України, яка передбачає такі операційні цілі як «забезпечення порівнюваності та визнання українських освітніх кваліфікацій в Європі та світі; впровадження кращого іноземного освітнього досвіду в Україні; динамічне зростання кількості іноземних студентів в Україні; адаптація випускників закладів вищої освіти до життя та роботи в мультикультурному середовищі; збільшення кількості проєктів міжнародної освітньо-наукової співпраці, інтеграція наукових та науково-педагогічних працівників до світового наукового простору». Тобто передбачено такі елементи інтернаціоналізації як міжнародна освітня кваліфікація, обмін міжнародним досвідом, міжнародне навчання, культурна адаптація учасників освітнього процесу, наукова співпраця.

Як бачимо, інтернаціоналізація є складним та комплексним процесом, що передбачає реалізацію цілої низки окремих складових. При цьому практики інтернаціоналізації містять дещо відмінні елементи, проте спільним є міжнародне навчання, наукова співпраця та спільні дослідження, формування мультикультурного учасника освітнього процесу, як студента, так і викладача. При цьому студентська мобільність та мобільність викладачів на сьогодні є домінуючою.

Висновки. В цілому інтернаціоналізацію вищої освіти можна розглядати як процес включення міжнародних, міжкультурних і глобальних вимірів у мету, функції та надання вищої освіти. Тобто це не просто обмін досвідом, наявність іноземних студентів, стажування за кордоном і т. д., це – цілісний і поступальний процес, який охоплює усі аспекти і складові функціонування системи вищої освіти, спонукає до глибоких трансформацій системи. У цьому випадку метою інтернаціоналізації є формування глобального навчального та наукового середовища, яке готує студентів до життя у світі, де міжкультурне взаєморозуміння та співпраця є важливими. Тобто, заклади освіти, що перебувають на шляху трансформацій у бік інтернаціоналізації мають можливість готувати випускників, які знайомі з різними культурами та практиками співпраці в міжкультурному середовищі. З іншого боку, інтернаціоналізація закладів освіти сприяє співпраці між науковцями, що дозволяє синергетично формувати нові знання та відкриття. Все це за ланцюговою реакцією покращує репутацію закладу вищої освіти і зворотньо сприяє збільшенню студентів, у тому числі іноземних, та припливу нових кадрів, адже університет створює можливості для їх розвитку. Це також може бути способом для навчальних закладів покращити свою репутацію, отримати прибуток і побудувати міцніші

стосунки з міжнародними партнерами. Як наслідок, заклад освіти, що не фрагментарно, а цілісно розвивається у напрямку інтернаціоналізації стає конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг регіону та країни сприяє їх економічному зростанню та соціальному прогресу. Інтернаціоналізація закладів освіти відкриває не тільки нові можливості для їх розвитку, але є об'єктивною умовою їх функціонування в умовах глобалізації освітнього і наукового простору, набуття конкурентоспроможності на національних ринках освітніх послуг.

Перспективи подальших досліджень. Використовуючи теоретичні напрацювання щодо суті, змістовних елементів та підходів до концепції інтернаціоналізації стає можливим напрацювання прикладних аспектів оцінювання інтернаціоналізації закладу вищої освіти як безперервного процесу, що охоплює усі види його діяльності.

Список використаних джерел

1. Addressing the Changing Perceptions of Higher Education: The Challenges in Public Perception and Exploring Solutions to Ensure Sustainability. May, 2025. URL: <https://changinghighered.com/changing-perceptions-of-higher-education/>.
2. Zha Qiang. Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework. Volume 1, Issue 2. URL: <https://doi.org/10.2304/pfie.2003.1.2.5>.
3. Енциклопедія історії України: У 10 т. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. К.: Наук. думка, 2005. Т. 3 : ЕЙ. С. 521-522.
4. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 4., С. 38.
5. Oxford Languages. URL: <https://languages.oup.com/google-dictionary-en/>.
6. Прокопчук О. А. Інтернаціоналізація як міждисциплінарна категорія: еволюційність теоретичного концепту. *Інноваційна економіка. Міжнародні економічні відносини*. №1'2024 – 97. 2024. С. 23-31. URL: <https://core.ac.uk/reader/618248340>.
7. Moon, H. Internationalization at the National Level. The Strategy for Korea's Economic Success. 2016. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190228798.003.0008>.
8. Susman, Gerald I. *Small and Medium-sized Enterprises and the Global Economy*. Young et al., 2007. Edward Elgar Publishing. p. 281. ISBN 978-1-84542-595-1.
9. Kafouros, M., Cavusgil, T., Devinney, T., Ganotakis, P., Fainshmidt, S. Cycles of de-internationalization and reinternationalization: Towards an integrative framework. *Journal of World Business*. Volume 57, Issue 1, January 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2021.101257>.
10. Adel, H. M.; Zeinhom, G. A.; Mahrous, A. A. (2018). "Effective management of an internationalization strategy: A case study on Egyptian-British universities' partnerships". *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*. 17 (2): 183–202. DOI:10.1386/tmsd.17.2.183_1. S2CID 159384176.
11. Енциклопедія сучасної України. <https://esu.com.ua/article-34340>.
12. Закон України «Про вищу освіту». від 28 вересня 2017 року № 1556-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
13. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: розпорядження КМУ від 23 лют. 2022 р. №286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
14. Rajkhowa, G. Internationalisation For All: Rethinking University Internationalisation. *Space and Culture*. 11(4):5-19, 2024. DOI:10.20896/saci.v11i4.1341.
15. Снітовська О. Поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» в науково-педагогічному дискурсі. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 18(50), 2024. С.81–89, DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>.
16. Горбунова Л., Дебич М., Зінченко В., Сікорська І., Степаненко І., Шипко О. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації. За ред. І. Степаненко. 2016. 158 с., С. 134. URL: http://www.che.de/cms/?getObject=260&strAction=show&PK_Projekt=1021&getLang=de&printObject.

17. Yaro I., Hughey A. Internationalization and its challenges at U.S. regional comprehensive universities: The transformational leadership role of senior international officers. *Journal of International Students*. 15(5):159-178. 2025. DOI:10.32674/j52bc103.
18. Національний освітньо-науковий глосарій. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 524 с., С. 38.
19. Клімова, Г. (2024). Інтернаціоналізація вищої освіти як найважливіший чинник розвитку міжнародних відносин. "Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 3(62). DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310910>.

References

1. Addressing the Changing Perceptions of Higher Education: The Challenges in Public Perception and Exploring Solutions to Ensure Sustainability. May, 2025. URL: <https://changinghighered.com/changing-perceptions-of-higher-education/>.
2. Zha Qiang. Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework. Volume 1, Issue 2. URL: <https://doi.org/10.2304/pfie.2003.1.2.5>.
3. Entsyklopediia istorii Ukrainy: U 10 t. Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. K.: Nauk. dumka, 2005. T. 3 : EI. S. 521-522.
4. Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 tt. / AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. K.: Naukova dumka, 1970-1980. T. 4., S. 38.
5. Oxford Languages. URL: <https://languages.oup.com/google-dictionary-en/>.
6. Prokopchuk O. A. Internatsionalizatsiia yak mizhdystsyplinarna katehoriia: evoliutsiiniist teoretychnoho kontseptu. Innovatsiina ekonomika. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. №12024 – 97. 2024. S. 23-31. URL: <https://core.ac.uk/reader/618248340>.
7. Moon, H. Internationalization at the National Level. The Strategy for Korea's Economic Success. 2016. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190228798.003.0008>.
8. Susman, Gerald I. *Small and Medium-sized Enterprises and the Global Economy*. Young et al., 2007. Edward Elgar Publishing. p. 281. ISBN 978-1-84542-595-1.
9. Kafouros, M., Cavusgil, T., Devinney, T., Ganotakis, P., Fainshmidt, S. Cycles of de-internationalization and reinternationalization: Towards an integrative framework. *Journal of World Business*. Volume 57, Issue 1, January 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2021.101257>.
10. Adel, H. M.; Zeinhom, G. A.; Mahrous, A. A. (2018). "Effective management of an internationalization strategy: A case study on Egyptian–British universities' partnerships". *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*. 17 (2): 183–202. DOI:10.1386/tmsd.17.2.183_1. S2CID 159384176.
11. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. <https://esu.com.ua/article-34340>.
12. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». vid 28 veresnia 2017 roku № 1556-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
13. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky: rozporiadzhennia KМУ vid 23 liut. 2022 r. №286 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.
14. Rajkhowa, G. Internationalisation For All: Rethinking University Internationalisation. *Space and Culture*. 11(4):5-19, 2024. DOI:10.20896/saci.v11i4.1341.
15. Snitovska O. Poniattia «internatsionalizatsiia vyshchoi osvity» v nauково-pedahohichnomu dyskursi. Liudynoznavchi studii. Seriia «Pedahohika», 18(50), 2024. С.81–89, DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>.
16. Horbunova L., Debych M., Zinchenko V., Sikorska I., Stepanenko I., Shypko O. Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini: metodychni rekomendatsii. Za red. I. Stepanenko. 2016. 158 s., S. 134. URL: http://www.che.de/cms/?getObject=260&strAction=show&PK_Projekt=1021&getLang=de&printObject.
17. Yaro I., Hughey A. Internationalization and its challenges at U.S. regional comprehensive universities: The transformational leadership role of senior international officers. *Journal of International Students*. 15(5):159-178. 2025. DOI:10.32674/j52bc103.
18. Natsionalnyi osvitho-naukovyi hlosarii. K.: TOV «KONVI PRINT», 2018. 524 s., S. 38.

19. Klimova, H. (2024). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak naivazhlyvishyi chynnyk rozvytku mizhnarodnykh vidnosyn. "Visnyk NIuU imeni Yaroslava Mudroho". Seriia: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia, 3(62). DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310910>.

INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION: ESSENCE, CONCEPTS AND COMPONENTS

Malaniuk Nazarii Ihorovych

postgraduate student

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

15 Karpatska Street, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76019

E-mail: Malaniuk.nazar@gmail.com

Zapukhliak Ivanna Bohdanivna

Doctor of Economic Sciences

Professor at the Department of Management and Administration

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

15 Karpatska Street, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76019

E-mail: zapib@ukr.net

Abstract. The article deals with the concepts of internationalization and internationalization of higher education. The modern challenges and problems in higher education that have reduced the value of higher education and its necessity are considered. The necessity of forming an “open” education - education that has no boundaries and borders; education that is able to develop the ability to work in a multicultural environment, etc. is substantiated. The approaches of scholars to the concept of internationalization of higher education are studied, on the basis of which it is established that, in general, the internationalization of higher education can be considered as a process of including international, intercultural and global dimensions in the purpose, functions and provision of higher education. It is proved that higher education is still the best way to transform society and its individuals; a platform for combining individual intellects, their joint development and accumulation; a bridge for combining different cultures, skills and abilities. The approaches to the concept of internationalization of higher education are distinguished, in particular: the activity approach, which promotes such activities as international study programs, student/teacher exchange, technical assistance and training of foreign students; the competence approach emphasizes the development of skills, knowledge, attitudes and values of students, teachers and staff; the value approach, which is focused on creating a culture or climate in the organization that values and supports the intercultural, international development of the institution; the process approach, which provides for the It is established that internationalization is a complex and comprehensive process that involves the implementation of a number of individual components. At the same time, internationalization practices contain somewhat different elements, but they have in common international training, scientific cooperation and joint research, and the formation of a multicultural participant in the educational process, both students and teachers. At the same time, student mobility and teacher mobility are dominant today. It is proved that the internationalization of educational institutions opens not only new opportunities for their development, but is an objective condition for their functioning in the context of globalization of the educational and scientific space, gaining competitiveness in the national markets of educational services.

Keywords: internationalization, education, higher education, internationalization of higher education, concepts of internationalization.